23 Kasım 2026 -Sayı 136

TEMA GRUP

2BLACKDOT··

''Esasen konu hep 2 nokta arasındadır''

Haftalık
Politik ve Jeopolitik
Gelişmeler

Bu hizmet size 2blackdot ve Tema Grup tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.
Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk 2twoblackdots@gmail.com www.2blackdot.com

***** Yasal Uyarı:***** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kâr yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde ve surette olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı 2blackdot ve Hakan Çalışkantürk sorumlu tutulamaz.

2blackdot haftalık bülteni yönetici özeti:

Devletin Sürekliliği ve Sorumluluk Hukuku

Hükümet Değişimi Süreklidir Bozmaz
Devletin uluslararası sorumluluğu hükümet değişikliklerinden bağımsız biçimde devam eder.

ARSIWA Maddeleri ve İsnat
Resmi organların fiilleri yeni yönetim gelse dahi devlete bağlanır.

Devam Eden İhlal Borcu
Yeni hükümetler geçmiş ihlallerden doğan sorumlulukları üstlenmek zorundadır.

Tarihî UAD Gambiya-Myanmar Kararı

İlk Soykırım Hükmü Kararı
UAD, 1945'ten bu yana ilk kez bir devletin soykırımına hükmetti.

Ağır İnsan Hakları Bilançosu
En az 10 bin ölü ve 700 bin sürgün kayda geçti.

Darbeye Rağmen Süren Sorumluluk
2021 askeri darbssi Myanmar devletinin hukuki sorumluluğunu düşürmedi.

Terör Mücadelesi Savunması Reddedildi
Orantısız ve sistematik yıkım terörle mücadele gerekçesiyle açıklanamaz.

Gazze Dosyası ve İsrail'in Hukuki Pozisyonu

Daralan Yaşam Alanı Yoğunluğu
2,1 milyon Filistinli Gazze'nin %35'lik alanına sıkıştırıldı.

BM Raporlarının Delil Değeri
UAD, BM olgu tespit komisyonlarının raporlarına öncelikli ağırlık vermektedir.

Soykırım Kastının İspat Emsali
Söylemler, sistematik yıkım ve yaşam koşulları kastın varlığına delildir.

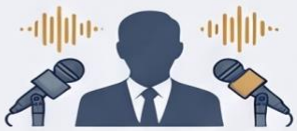

Üst Düzey Beyanların Ağırlığı
Siyasi liderlerin kışkırtıcı açıklamaları soykırım özel kastının kanıtı sayılır.

UCM Kararları ve Giderim Yükümlülükleri

Netanyahu Hakkında Yakalama Kararı
UCM yakalama kararları görevden ayrılmayla düşmez veya hükümsüzleşmez.

Bireysel Suç ile Devlet Sorumluluğu
Liderlerin yargılanması devlete ait giderim ve tazminat borcunu kaldırmaz.

Tam Giderim ve İade
İhlallerin durdurulması, tazminat ve güvenli geri dönüş zorunlu kılınmaktadır.

Üçüncü Devletlerin Hukukl Yükümlülüğü
Diğer devletler emredici norm ihlallerini tanımamak ve yardım etmemek zorundadır.

Gemini Notebook

UAD'nin Gambiya–Myanmar Kararı ve Netanyahu'nun Kâbusu

Öz

İsrail'de 27 Ekim 2026 tarihinde yapılan parlamento seçimleri, Netanyahu liderliğindeki siyasi bloğun parlamentodaki çoğunluğunu kaybetmesiyle sonuçlanmış; Cumhurbaşkanı Herzog 8 Kasım 2026'da hükümeti kurma görevini muhalefet lideri Gadi Eisenkot'a vermiştir. Bu gelişme, Filistin'deki işgal politikaları ve Gazze'de yürütülen askerî faaliyetler bakımından geçmişte ortaya çıkmış ve devam etmekte olan uluslararası yükümlülüklerin geleceğini tartışmaya açmaktadır. Aynı dönemde Uluslararası Adalet Divanı (UAD), 19 Kasım 2026 tarihli Gambiya–Myanmar kararıyla, 1945'te kurulduğundan bu yana ilk kez bir devletin soykırım işlediğine hükmetmiştir. Bu makale, hükümet değişikliğinin devletin uluslararası sorumluluğunu etkileyip etkilemediğini, Uluslararası Hukuk Komisyonunun 2001 tarihli Devletlerin Uluslararası Hukuka Aykırı Fiillerinden Dolayı Sorumluluğuna İlişkin Maddeleri ve UAD'nin güncel içtihadı çerçevesinde incelemektedir. Çalışma ayrıca Myanmar kararının soykırım kastının ispatı, alternatif açıklamaların dışlanması ve Birleşmiş Milletler (BM) olgu tespit mekanizmalarının delil değeri bakımından Güney Afrika'nın İsrail aleyhine açtığı ve hâlen görülen davada nasıl bir emsal işlevi görebileceğini ve İsrail'in Lahey'deki savunma pozisyonunu nasıl etkileyebileceğini değerlendirmektedir. Doktrinel ve karar temelli analiz, devletin uluslararası hukuk kişiliğinin hükümet değişikliklerinden bağımsız biçimde devam ettiği; devlet organlarının fiillerinin devlete isnadının sonradan gerçekleşen siyasi değişimle ortadan kalkmadığı sonucuna ulaşmaktadır. Myanmar örneği, yargılama sırasında yaşanan askerî darbeye rağmen davalı devletin sorumluluğunun kesintisiz sürdüğünü göstererek bu sonucu somut biçimde doğrulamaktadır. Yani, siyasi süreksizlik hukuki sürekliliği kesmez; yeni hükümet sürekliliği ortadan kaldıran değil, yargılamanın sonuçlarını yerine getirmesi beklenen bir devlet organıdır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası sorumluluk hukuku; İsrail, Filistin; Gazze, soykırım kastı; Gambiya–Myanmar davası; Güney Afrika–İsrail davası; hükümet değişikliği; fiillerin isnadı; giderim.

1. Giriş

Uluslararası hukukta devlet ile hükümet aynı kavram değildir. Hükümet, devletin yetkilerini kullanan organlar bütününün siyasi ve kurumsal ifadesini oluştururken devlet, uluslararası hukuk düzeninde devamlılığı esas alınan hukuk kişisidir. Bu ayrım, özellikle silahlı çatışmalar ve ağır insan hakları ihlallerinin ardından yaşanan siyasal dönüşümlerde, geçmiş fiillerin hukuki sonuçlarının kime ait olduğu sorusunu gündeme getirir. İktidar değişikliği, uluslararası sorumluluğun sonu mudur, yoksa önceden doğmuş yükümlülüklerin yeni bir yönetim altında yerine getirilmesini sağlayabilecek bir dönemeç midir?

İsrail'de 27 Ekim 2026 seçimlerinin ardından Netanyahu yanlısı blok 120 üyeli Knesset'te 53, Gadi Eisenkot çevresindeki blok 48, Arap partileri ise 19 sandalye elde etmiştir. Hiçbir blok tek başına hükümet kurma çoğunluğuna ulaşamamıştır (Congressional Research Service [CRS], 2026). Cumhurbaşkanı Herzog 8 Kasım 2026'da hükümeti kurma görevini, Arap partileri de dâhil olmak üzere milletvekillerinin çoğunluğunun desteğini alan Eisenkot'a vermiş; Eisenkot'a 28 günlük, 14 gün uzatılabilir bir süre tanınmıştır. Netanyahu ise geçici hükümetin başbakanı sıfatıyla bir "ulusal birlik hükümeti" çağrısında bulunmaktadır (Al Jazeera, 2026a; Al Jazeera, 2026b). Dolayısıyla inceleme tarihi itibarıyla bir iktidar değişikliğinin gerçekleştiği değil, böyle bir değişikliğin hukuki sonuçlarının tartışıldığı belirtilmelidir. Bu olgusal sınır, çalışmanın varsayımlarını belirlemektedir.

Bu siyasal belirsizlik, uluslararası yargı alanında tarihî bir gelişmeyle eş zamanlı yaşanmaktadır. UAD, 2019'da açılan ve yaklaşık yedi yıl süren yargılamanın ardından 19 Kasım 2026'da Gambiya–Myanmar davasında Myanmar'ın Arakanlı Müslüman azınlık Rohingyalara karşı soykırım işlediğine dokuza karşı altı oyla hükmetmiştir. Bu karar, Divanın bir devletin soykırım yaptığına hükmettiği ilk karardır (UAD, 2026b; Human Rights Watch [HRW], 2026; Milanović, 2026). Kararın, Soykırım Sözleşmesi kapsamında Divan önünde bekleyen diğer davalar, özellikle de Güney Afrika'nın Aralık 2023'te İsrail aleyhine açtığı dava üzerinde derin bir etki doğurması beklenmektedir (HRW, 2026).

2. Devletin Sürekliliği ve Uluslararası Sorumluluğun Normatif Temeli

2.1. Hükümet değişikliği ile devletin hukuk kişiliği arasındaki ayrım

Uluslararası sorumluluk, siyasi iktidarın şahsına değil uluslararası hukuk kişisi olarak devlete bağlanır. Devletin anayasal organlarının, yürütme makamlarının veya hükümet koalisyonunun değişmesi; devletin antlaşmalar, teamül hukuku ve uluslararası kararlar çerçevesindeki hak ve yükümlülüklerini, ilgili hukuk kurallarında farklı bir sonuç öngörülmediği sürece, ortadan kaldırmaz. Bu nedenle önceki hükümet döneminde işlenen bir fiilin devlete isnadı, yeni hükümetin göreve gelmesiyle hükümsüzleşmez. Devlet sorumluluğunun genel kısmını sistemleştiren

yaklaşım da yükümlülüğün ihlalini, onu gerçekleştiren siyasi kadronun değişiminden bağımsız olarak değerlendirmektedir (Crawford, 2013).

UHK'nin 2001 tarihli Devletlerin Uluslararası Hukuka Aykırı Fiillerinden Dolayı Sorumluluğuna İlişkin Maddelerinin (ARSIWA) 1. maddesine göre devletin uluslararası hukuka aykırı her fiili, o devletin uluslararası sorumluluğunu doğurur. 2. madde ise fiilin devlete isnat edilebilmesini ve fiilin devletin uluslararası yükümlülüğünü ihlal etmesini sorumluluğun kurucu unsurları olarak düzenler (UHK, 2001, md. 1–2). ARSIWA bir uluslararası antlaşma değildir; önemli bölümleri teamül hukukunun kodlaştırılması niteliğinde olup diğer hükümleri bakımından kodlaştırma ve tedricî geliştirme ayrımı ayrıca değerlendirilmelidir.

Bir başka önemli ayrım, devlet sorumluluğuna ilişkin ikincil kurallarla ihlal edildiği ileri sürülen birincil kurallar arasındadır. Örneğin insancıl hukuktaki sivillerin korunması, işgal hukukundaki yükümlülükler veya soykırımın önlenmesi birincil yükümlülükleri; bu yükümlülüklerin ihlali hâlinde fiilin isnadı, durdurulması ve giderimi ise ikincil kuralları oluşturur (UHK, 2001, genel şerh, para. 1–3).

2.2. Devlet organlarının fiilleri ve isnat

ARSIWA'nın 4. maddesi, yürütme, yasama, yargı veya diğer devlet organlarının görev sıfatıyla gerçekleştirdiği fiilleri devlete isnat eder. Hükümetin kararları, silahlı kuvvetlerin operasyonları ve devlet organlarının işlemleri bu temel kural çerçevesinde değerlendirilir. Madde 7 uyarınca bir organın yetkisini aşmış veya kendisine verilen talimatlara aykırı davranmış olması da resmî sıfatla hareket ettiği koşullarda, isnadı kendiliğinden ortadan kaldırmaz (UHK, 2001, md. 4, 7).

Bu noktada devlet organları ile devlet dışı aktörlerin fiilleri birbirinden ayrılmalıdır. İsrail Silahlı Kuvvetlerinin resmî sıfatla gerçekleştirdiği askerî faaliyetlerde kural olarak 4. madde uygulanır; ayrıca "etkin kontrol" testine başvurulması gerekmez. Etkin kontrol sorunu, devlet organı olmayan bir grubun davranışının ARSIWA'nın 8. maddesi çerçevesinde belirli bir devlete isnadında gündeme gelir (UHK, 2001, md. 4, 8; Crawford, 2013; UAD, 2007, para. 385–406).

Hamas'ın 7 Ekim 2023 tarihindeki eylemleri, İsrail'in yürüttüğü askerî faaliyetler sırasında ayrım, orantılılık ve ihtiyat ilkeleri ile sivillerin korunmasına ilişkin yükümlülüklerini kendiliğinden askıya almaz. Taraflardan birinin ihlali, diğer tarafın bağımsız uluslararası yükümlülüklerini ortadan kaldıran genel bir hukuki gerekçe oluşturmaz. Aşağıda görüleceği üzere UAD, Myanmar kararında da hedef alınan grubun bir kesiminin silahlı saldırılar gerçekleştirmiş olmasının, karşı tarafın davranışının soykırım olarak nitelendirilmesine engel oluşturmadığı yaklaşımını benimsemiştir (Haque, 2026; Bob, 2026).

3. Devam Eden İhlaller ve Hükümet Değişikliğinin Zamansal Etkisi

3.1. Tamamlanmış fiil ile devam eden fiil

ARSIWA'nın 14. maddesi, tamamlanmış bir fiilin etkilerinin sürmesiyle uluslararası hukuka aykırı fiilin bizzat devam etmesini birbirinden ayırır. Bir defalık bir fiilden doğan zarar uzun süre sürebilir; ancak bu durum tek başına fiili devam eden ihlal hâline getirmez. Buna karşılık belirli bir eylem veya ihmal, ilgili uluslararası yükümlülüğe aykırı biçimde sürdürülüyorsa ihlal de bu süre boyunca devam eder (UHK, 2001, md. 14). Birbiriyle bağlantılı birden çok davranışın birlikte hukuka aykırılık oluşturduğu durumlarda 15. maddede düzenlenen bileşik fiil kavramı ayrıca önem kazanır. Soykırım, niteliği gereği belirli bir kastla birbirine bağlanan çok sayıda fiilden oluşabildiğinden, bileşik fiil kavramı soykırım iddialarının zamansal boyutunun belirlenmesinde de işlevseldir.

Bu ayrım Filistin meselesi bakımından belirleyicidir. UAD, 19 Temmuz 2024 tarihli danışma görüşünde, İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki devam eden varlığının hukuka aykırı olduğu ve bunun devam eden nitelikte bir uluslararası hukuka aykırı fiil oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır (UAD, 2024d, para. 267–272). Böyle bir hukuki nitelendirmenin söz konusu olduğu alanda, hükümet değişikliği ihlalin süresini kesen veya geçmiş dönemi hukuken silen bir olay değildir. Uluslararası yükümlülüğe aykırı durum devam ettiği ölçüde sorumluluk da devam eder.

3.2. Yeni hükümetin fiili durdurma yükümlülüğü

ARSIWA'nın 29. maddesine göre sorumluluğun doğması, devletin ihlal ettiği birincil yükümlülüğe uyma borcunu sona erdirmez. 30. maddesi ise devam eden fiilin durdurulmasını ve koşullar gerektiriyorsa tekrar edilmeme konusunda uygun güvence ve teminatların verilmesini öngörür (UHK, 2001, md. 29–30). Buradaki yükümlülükler yalnızca daha önceki hükümetin siyasi tercihlerinden vazgeçilmesi anlamına gelmez; uluslararası hukuk tarafından talep edilen belirli sonuçların sağlanmasını gerektirir.

Yeni hükümet hukuka aykırı durumu sona erdirirse devam eden ihlal ileriye dönük olarak sonlanabilir. Bununla birlikte geçmiş ihlallerden doğan giderim borcu ortadan kalkmaz. Yeni hükümet mevcut hukuka aykırı uygulamaları sürdürürse, aynı devletin sorumluluğunun zamansal kapsamı genişler. Dolayısıyla hükümet değişikliği, sorumluluğu kaldıran bir olay değil; sorumluluğun sürekliliği ve hukukî sonuçlarının yerine getirilmesi açısından kritik bir uygulama aşamasıdır.

4. Filistin Meselesine İlişkin UAD İçtihadının Hukuki Sonuçları

4.1. 19 Temmuz 2024 danışma görüşü: İşgalin hukuki niteliği

UAD'nin 19 Temmuz 2024 tarihli danışma görüşü, en güçlü yargısal dayanaklardan biridir. Divan, İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki varlığının hukuka aykırı olduğunu; bu durumun kuvvet kullanarak toprak kazanma yasağı ve Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkıyla ilgili ihlallerden kaynaklandığını değerlendirmiştir. Divan, İsrail'in hukuka aykırı varlığını mümkün olan en kısa sürede sona erdirmesi, yeni yerleşim faaliyetlerini derhâl durdurması, ilgili hukuka aykırı düzenlemeleri kaldırması ve yol açtığı zararları gidermesi gerektiğini ortaya koymuştur (UAD, 2024d, para. 267–272, 285).

Burada danışma görüşünün hukuki niteliği hassas biçimde belirlenmelidir. Danışma görüşü, çekişmeli davada taraflar arasında verilen ve UAD Statüsü'nün 59. maddesi uyarınca bağlayıcı olan bir hükümle aynı statüde değildir. Bununla birlikte Divanın açıkladığı antlaşma ve teamül hukuku yükümlülükleri danışma görüşüyle yaratılmış değil, mevcut uluslararası hukuk kurallarına dayandırılmıştır. Bir hükümetin bu görüşü siyaseten reddetmesi, altında yatan yükümlülüklerden kurtulmasını sağlamaz.

4.2. 22 Ekim 2025 danışma görüşü: İnsani yardım ve işgal gücünün yükümlülükleri

UAD, 22 Ekim 2025 tarihli ikinci danışma görüşünde İsrail'in, işgal gücü olarak BM ve diğer uluslararası kuruluşların faaliyetleri ile insani yardımın ulaştırılması bakımından taşıdığı yükümlülükleri ayrıntılandırmıştır. Divan, işgal altındaki sivil nüfusun temel yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması, yetersiz tedarik koşullarında yardım faaliyetlerinin kabul edilip kolaylaştırılması ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerinin engellenmemesi konularına odaklanmıştır (UAD, 2025, para. 82–162 ve sonuç bölümü). Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 55. maddesi de işgal gücünün mevcut imkânları ölçüsünde gıda ve tıbbi tedariki sağlama ödevini düzenlemektedir (Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, 1949, md. 55).

Bu yükümlülükler bir hükümetin devam edip etmemesine değil, işgal gücü olarak devletin içinde bulunduğu hukuki konuma ve fiilen kullandığı yetkilere bağlıdır. Dolayısıyla yeni yönetimin işgal altındaki nüfusa yönelik insani yükümlülükleri yeniden müzakere edilmesi gereken siyasal taahhütler olarak değil, geçerli uluslararası hukuk kuralları olarak ele alması gerekir.

4.3. Güney Afrika–İsrail davası: Kesinleşmemiş devlet sorumluluğu iddiaları

Güney Afrika, 29 Aralık 2023 tarihinde İsrail aleyhine Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerin ihlali iddiasıyla UAD önünde dava açmıştır (Güney Afrika, 2023). Divan 26 Ocak, 28 Mart ve 24 Mayıs 2024 tarihli üç kararla geçici tedbirler kararlaştırmıştır (UAD, 2024a; UAD, 2024b; UAD, 2024c). Geçici tedbir kararlarının bağlayıcılığı, nihai hüküm verilmemiş olmasından etkilenmez.

Güney Afrika dava dilekçesini 28 Ekim 2024'te sunmuş; İsrail ise iki kez süre uzatımı aldıktan sonra karşı dilekçesini 12 Mart 2026'da vermiştir. İsrail bu karşı dilekçede Divanın yargı yetkisine ve davanın kabul edilebilirliğine itiraz etmiş; savaştaki meşru amacının Hamas ve diğer silahlı grupların askerî ve yönetsel kapasitesini ortadan kaldırmak olduğunu savunmuştur (Güney Afrika Cumhurbaşkanlığı, 2026). Aynı tarihe kadar yirmi iki devlet, Statü'nün 63. maddesi uyarınca Sözleşme'nin yorumuna ilişkin müdahale beyanında bulunmuştur. 21 Mayıs 2026 tarihli usul kararı ise Güney Afrika'nın ikinci dilekçesini 22 Kasım 2027'ye, İsrail'in buna cevabını 22 Mayıs 2029'a kadar sunmasını öngörmektedir (UAD, 2026a). Dolayısıyla inceleme tarihi itibarıyla soykırım iddiası esastan henüz karara bağlanmış değildir; sözlü duruşmaların 2029'un sonlarından önce yapılması beklenmemektedir (Bob, 2026).

Davada adı geçen davalı uluslararası hukuk kişisi İsrail devletidir; Netanyahu'nun görevden ayrılması davalı sıfatını değiştirmez. Soykırım Sözleşmesi bağlamında devletin sorumluluğu ile bireylerin suç sorumluluğu ayrı hukuki düzlemlerde doğabilir. Soykırımı önleme yükümlülüğünün ihlali ve soykırım fiilinin devlete isnadı gibi soruların birbirinden ayrılması gerekir (Milanović, 2006; UAD, 2007, para. 379–382, 425–438). Bu nedenle hükümet değişikliğinin gerçekleşmesi soykırım iddialarını hukuken ortadan kaldırmaz.

5. Gambiya–Myanmar Kararı: Bir Devletin Soykırımdan Sorumlu Tutulmasının Emsal Değeri

5.1. Kararın içeriği ve tarihsel önemi

Gambiya, İslam İş birliği Teşkilatı'nın 57 üyesi adına 11 Kasım 2019'da Myanmar aleyhine dava açarak, Myanmar'ın Arakan (Rakhine) Eyaleti'nde Rohingyalara karşı işlenen soykırım fiillerini önleme ve cezalandırma yükümlülüklerini yerine getirmediğini ileri sürmüştür (IIMM, t.y.). Divan, 22 Temmuz 2022'de Myanmar'ın ön itirazlarını reddederek davayı görme yetkisine on beşe karşı bir oyla hükmetmiş (UAD, 2022); on bir devletin müdahil olduğu yargılama 19 Kasım 2026'da esas hakkındaki kararla sonuçlanmıştır (UAD, 2026b).

Divan, Myanmar'ın 2016–2017 "temizlik operasyonları" sırasında Rohingyalara karşı soykırım işlediğine dokuza karşı altı oyla hükmetmiştir. Karara göre Myanmar hükümeti ve güvenlik güçleri, Sözleşme'nin II(a), (b) ve (d) maddeleri kapsamında grubun üyelerini öldürme, grubun üyelerine ciddi bedensel veya zihinsel zarar verme ve grup içinde doğumları engellemeye yönelik tedbirler uygulama fiillerini gerçekleştirmiştir (Haque, 2026; HRW, 2026).

Divan, güvenlik güçlerinin en az 10.000 Rohingyayı öldürdüğünü; en az 1.834 tecavüz vakasının yaşandığını, yaklaşık 326.000 kişinin evinin yakıldığını ve yaklaşık 700.000 kişinin ülkeyi terk etmek zorunda kaldığını tespit etmiştir (Haque, 2026). Bunun yanında Myanmar'ın, güvenlik güçleriyle birlikte hareket eden Rohingya olmayan sivillerin soykırım fiillerini önlemediği, soykırımı soruşturup cezalandırmadığı, gerekli mevzuatı çıkarmadığı ve delillerin korunmasına ilişkin geçici tedbir kararlarını ihlal ettiği sonucuna da varılmıştır (Haque, 2026; HRW, 2026).

Kararın tarihsel önemi açıktır: UAD, 1945'teki kuruluşundan bu yana ilk kez bir devletin soykırım işlediğine hükmetmiştir (HRW, 2026; Milanović, 2026). Divan, Bosna-Hersek–Sırbistan kararında Srebrenitsa'da soykırım işlendiğini kabul etmiş, ancak bu fiilleri Sırbistan'a isnat etmeyerek Sırbistan'ı yalnızca soykırımı önleme ve cezalandırma yükümlülüklerini ihlalden sorumlu tutmuştu (UAD, 2007, para. 297, 413–415, 438, 471). Hırvatistan–Sırbistan davasında ise her iki tarafın soykırım iddiaları reddedilmişti (UAD, 2015, para. 440–442, 515–523). Myanmar kararı bu nedenle, soykırım fiilinin doğrudan devlet organlarının davranışı olarak devlete isnat edildiği ilk yargısal tespittir. Karar kesindir ve temyiz yolu kapalıdır (UAD Statüsü, md. 60; HRW, 2026).

5.2. Hükümet değişikliğinin sorumluluğa etkisizliği: Myanmar örneği

Myanmar davası, bu makalenin temel savını doğrulayan somut bir örnek sunmaktadır. Soykırım fiillerinin işlendiği 2016–2017 döneminde Myanmar, sivil hükümet ile ordu arasında paylaşılan bir yönetim altındaydı ve Aralık 2019'daki geçici tedbir duruşmalarında Myanmar'ı Aung San Suu Kyi bizzat savunmuştu (Al Jazeera, 2020). Şubat 2021'de gerçekleşen askerî darbe, ülkenin hükümetini kökten değiştirmiştir. Buna karşın davalı sıfatı Myanmar devletinde kalmış, yargılama darbe sonrası yönetimin katılımıyla sürmüş ve sorumluluk kararı bütün bu siyasal kırılmalardan bağımsız olarak devlete yöneltilmiştir (UAD, 2022; UAD, 2026b).

Bu sonuç, ARSIWA'nın 4. maddesindeki isnat kuralının ve devletin hukuki sürekliliği ilkesinin doğal bir uzantısıdır: Fiil anında devlet organı sıfatıyla hareket eden ordu ve güvenlik güçlerinin davranışı devlete isnat edilmiş; sonradan iktidara kimin geldiği isnadı etkilememiştir. İsrail bakımından da durum aynıdır. Güney Afrika–İsrail davasında esas hakkında bir karar ancak 2029 sonrasında verilebilecek olduğundan, bu karar büyük olasılıkla bugünkü hükümetten farklı bir İsrail hükümeti döneminde açıklanacaktır. Myanmar emsali, böyle bir durumda yeni hükümetin önceki dönemin fiillerinden doğan sorumluluğu üstlenmek zorunda olduğunu göstermektedir.

5.3. Soykırım kastının ispatı: "Tek makul çıkarım" testinin uygulanma biçimi

Soykırımı diğer uluslararası suçlardan ayıran unsur, korunan bir grubu "kısmen veya tamamen, bu sıfatla yok etme" özel kastıdır (Soykırım Sözleşmesi, 1948, md. II). Divan, Bosna-Hersek ve Hırvatistan kararlarında, bu kastın doğrudan delil bulunmadığında bir davranış örüntüsünden çıkarılabilmesi için bunun söz konusu fiillerden çıkarılabilecek "tek makul sonuç" olması gerektiğini kabul etmişti (UAD, 2007, para. 373; UAD, 2015, para. 148). Bu standart, özellikle Hırvatistan kararından sonra, soykırımın devlet düzeyinde ispatını neredeyse imkânsız kılan bir eşik olarak eleştirilmişti.

Myanmar kararında Divan bu formülasyondan resmen vazgeçmemiş, "tamamen ikna edici delil" standardını ve "tek makul çıkarım" testini muhafaza etmiştir. Ne var ki testin uygulanma biçimi belirgin biçimde değişmiştir. Divan, güvenlik güçlerinin Rohingya grubunu önemli bir kısmı itibarıyla yok etme özel kastıyla hareket ettiği sonucunun delillerden çıkarılabilecek tek makul sonuç olduğuna karar verirken şu unsurlara dayanmıştır: gruba sistematik olarak yönelen diğer kusurlu fiiller de dâhil olmak üzere genel bağlam; Rohingyaların seçici biçimde hedef alınması; cinsel şiddet ve çocukların hedef alınması gibi grubun temellerine yönelen fiiller; davranışın sistematik niteliği ve ölçeği (Haque, 2026).

Kararın emsal bakımından en önemli unsurları şunlardır. Birincisi, Divan, Myanmar'ın grubu yok etmek için sahip olduğu her fırsatı kullanmamış olmasının soykırım kastı çıkarımına engel olmadığını belirtmiştir. İkincisi, yok etmenin yalnızca fiziksel öldürmeden ibaret olmadığını; Sözleşme'de sayılan fiillerin grubun varlığını ve bir grup olarak işlev görme kapasitesini ağır biçimde etkileyecek ölçekte işlenmesinin yeterli olabileceğini ve yalnızca öldürülenlerin değil, sayılan fiillerin hedefi olan tüm grup üyelerinin hesaba katılacağını kabul etmiştir. Üçüncüsü, delillerden birden fazla kastın çıkarılabildiği durumlarda, delillerin bütününün yalnızca soykırım kastıyla açıklanabilmesi hâlinde standardın karşılanmış sayılacağını belirtmiştir (Haque, 2026). Basına yansıyan değerlendirmelere göre Divan, kuzey Arakan'daki yaklaşık 815.000 kişilik nüfusun yaklaşık yüzde 1,2'sine karşılık gelen öldürmeleri de ölçek değerlendirmesinde yeterli görmüştür (Bob, 2026).

5.4. Alternatif açıklamaların dışlanması: Güvenlik ve terörle mücadele savunmaları

Soykırım davalarında davalı devletin temel savunma stratejisi, olayların soykırım kastı dışındaki bir amaçla, özellikle silahlı gruplara karşı yürütülen meşru bir askerî operasyonla açıklanabileceğini göstermektir. Myanmar da Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu'nun (ARSA) saldırılarına karşı terörle mücadele operasyonu yürüttüğünü savunmuştur. Divan bu savunmayı reddetmiştir: Erkek ve erkek çocukların infaz edilmesi, yaygın cinsel şiddet, çocukların ve bebeklerin hedef alınması, köylerin yöntemli biçimde yakılması ve kaçan sivillere yönelik saldırılar bir terörle

mücadele operasyonuyla "bağdaşmamaktadır." Divan aynı şekilde fiillerin yalnızca nüfusu yerinden etme veya toplu cezalandırma amacıyla açıklanamayacağını; uygulanan yöntemlerin ve ölçeğin bu amaçların gerektireceğini aştığını ve grubun önemli bir kısmını yok etme kastına özgü olduğunu belirtmiştir (Haque, 2026; HRW, 2026).

Bu yaklaşımın Gazze bakımından anlamı şudur: Hedef alınan grubun bir kesiminin sözde terör eylemleri gerçekleştirmiş olması, karşı saldırının soykırım niteliği taşıyıp taşımadığı sorusunu kendiliğinden ortadan kaldırmaz (Bob, 2026). Belirleyici olan, davranışın ilan edilen askerî amaçla makul olarak açıklanıp açıklanamadığıdır. Bu nedenle İsrail'in "Hamas'ın askerî ve yönetsel kapasitesinin ortadan kaldırılması" biçimindeki savunması, Myanmar emsali ışığında soyut bir amaç beyanı olarak değil, fiilen uygulanan yöntemlerin bu amaçla orantılı ve tutarlı olup olmadığı üzerinden sınanacaktır.

5.5. BM olgu tespit mekanizmalarının delil değeri

Myanmar kararının en az dikkat çeken ancak Gazze bakımından belki de en etkili yönü, delillerin değerlendirilmesine ilişkindir. Bosna-Hersek ve Hırvatistan kararları büyük ölçüde Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargısal bulgularına dayanmıştı. Myanmar davasında böyle bir ceza yargılaması birikimi bulunmadığından Divan, BM Bağımsız Uluslararası Olgu Tespit Misyonu ve Myanmar için Bağımsız Soruşturma Mekanizması gibi BM olgu tespit ve soruşturma mekanizmalarının bulgularına dayanmıştır (Milanović, 2026). Divanın BM raporlarına davalı devletin sunduğu delillerden daha fazla ağırlık tanımıştır (Bob, 2026).

6. Gazze'de Soykırım Kastının Ortaya Konulması Bakımından Emsalin Uygulanabilirliği

6.1. Olgusal tablo: Sarı Hat ve sıkıştırılmış bir nüfus

Myanmar kararında soykırım kastı, olayların ölçeği, sistematikliği ve grubun yaşam temellerine yönelik saldırılardan çıkarılmıştır. Benzer görüntüler ve tanıklıklar Gazze'de de fazlasıyla mevcuttur. Ekim 2025 ateşkesiyle İsrail kuvvetleri "Sarı Hat" olarak adlandırılan bir sınırın gerisine çekilmiş, ancak bu hat zamanla Gazze'nin içlerine doğru kaydırılmıştır. BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) verilerine göre bugün yaklaşık 2,1 milyon Filistinli, Gazze'nin yaklaşık yüzde 35'ine karşılık gelen 128 kilometrekarelik bir alana sıkışmış durumdadır; bu, kilometrekare başına yaklaşık 16.000 kişi anlamına gelmektedir (Al Jazeera, 2026c; BM Haber Merkezi, 2026). Filistinlilerin hattı geçmesine izin verilmemekte; hattın İsrail tarafından sürekli ihlal edilmesi ve batıya doğru genişletilmesi nüfusu giderek daralan bir alana itmektedir. Kasım 2026'nın üçüncü haftasında İsrail kuvvetleri orta Gazze'de Sarı Hat'ın batısına doğru yeni bir kara harekâtı başlatmış ve yeni zorunlu tahliye emirleri vermiştir (Al Jazeera, 2026c). Neredeyse tüm nüfus yerinden edilmiş durumdadır (BM Haber Merkezi, 2026).

Bu tablo, Myanmar kararında öne çıkan bazı unsurlarla birlikte okunmalıdır. Divan, Rohingyalara yönelik evlerin yakılmasını ve kaçan sivillere yönelik saldırıları ciddi bedensel veya zihinsel zarar kapsamında değerlendirmiş ve kaçanların geri dönmesine izin verilmemesini dikkate almıştır (Haque, 2026). Konutların yaygın biçimde tahrip edilmesinin de delil olarak değerlendirilebileceğinin kabul edilmesi (Bob, 2026), Gazze'deki yapı stokunun büyük bölümünün tahrip edilmiş olması bakımından önemlidir. Nüfusun yaşanabilir alanının sistematik olarak daraltılması ve geri dönüşün engellenmesi, ayrıca Sözleşme'nin II(c) maddesindeki "grubun fiziksel varlığını tamamen veya kısmen ortadan kaldıracak yaşam koşullarına kasten tabi tutulması" fiili bakımından önemlidir.

6.2. Resmî beyanlar ve kasıt

Myanmar kararında hükümetin Rohingya nüfusunun "kontrolsüz" artışına ilişkin mesajları, doğumları engellemeye yönelik tedbirlerin kastını gösteren unsurlar arasında değerlendirilmiştir (Haque, 2026). Divanın kışkırtıcı konuşmaları, soykırım kastının delili olarak nispeten düşük bir eşikle incelediği de ileri sürülmektedir (Bob, 2026). Bu yaklaşım, Gazze davasında resmî beyanların taşıdığı ağırlığı artırmaktadır.

Güney Afrika, dava dilekçesinde Başbakan Netanyahu'nun Filistinlilere ilişkin "Amalek" göndermesi de dâhil olmak üzere çok sayıda üst düzey yetkilinin beyanına dayanmıştır (Güney Afrika, 2023). UAD da 26 Ocak 2024 tarihli geçici tedbir kararında dönemin Savunma Bakanı Yoav Gallant, Cumhurbaşkanı Isaac Herzog ve dönemin Enerji Bakanı Israel Katz'ın beyanlarını kayda geçirmiştir (UAD, 2024a, para. 51–53). Gazze üzerindeki askerî baskının yanı sıra bazı bakanların Gazze'den göç ve yeniden yerleşim üzerine açıklamaları da dosyanın unsurları arasındadır (Bob, 2026).

6.3. BM uzman heyetleri ve akademik değerlendirmeler

Gazze'de soykırım işlendiği sonucuna BM uzman heyetleri çoktan varmıştır. BM Filistin Toprakları Özel Raportörü Francesca Albanese, Mart 2024'te İnsan Hakları Konseyi'ne sunduğu raporda soykırım eşiğinin aşıldığına inanmak için makul gerekçeler bulunduğu sonucuna ulaşmıştır (Albanese, 2024). BM İnsan Hakları Konseyi tarafından 2021'de kurulan İşgal Altındaki Filistin Toprakları ve İsrail Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu ise 16 Eylül 2025'te yayımladığı hukuki analizde İsrail'in Gazze'deki Filistinlilere karşı soykırım işlediği sonucuna varmıştır. Komisyon, Sözleşme'de sayılan beş fiilden dördünün işlendiğini, İsrail makamlarının ve güvenlik güçlerinin Gazze'deki Filistinlileri yok etme kastı taşıdığını ve Netanyahu, Herzog ve Gallant'ın soykırıma kışkırttığını tespit

etmiştir. Komisyon Başkanı Navi Pillay, sorumluluğun İsrail devletine ait olduğunu vurgulamıştır (BM Soruşturma Komisyonu, 2025).

Uluslararası Soykırım Araştırmacıları Derneği (IAGS) de 31 Ağustos 2025'te kabul ettiği ve üyelerinin yüzde 86'sının desteklediği kararla İsrail'in Gazze'deki politika ve eylemlerinin Soykırım Sözleşmesi'nin II. maddesindeki hukuki soykırım tanımını karşıladığını ilan etmiştir. Karar, Hamas'ın 7 Ekim saldırısını da uluslararası suç olarak nitelendirmekle birlikte, çocuklar dâhil sivillerin öldürülmesi, açlık, insani yardımın engellenmesi, cinsel ve üreme şiddeti ve zorla yerinden etmeye dikkat çekmiştir (IAGS, 2025).

Bu raporlar ve değerlendirmeler, Myanmar kararında BM olgu tespit mekanizmalarına tanınan delil değeri, Gazze dosyasında BM Soruşturma Komisyonu gibi organların bulgularının da benzer biçimde ciddi ağırlık kazanabileceğine işaret etmektedir. Kaldı ki Myanmar davasında Gambiya'nın ad hoc yargıcı, Gazze'ye ilişkin Komisyonun da başkanlığını yürütmüş olan Navi Pillay'dir (UAD, 2026b).

7. İsrail'in Lahey'deki Pozisyonuna Etkisi

Myanmar kararı, İsrail'in Lahey'deki pozisyonunu en az dört bakımdan zorlaştırmaktadır. İlk olarak, "tek makul çıkarım" testinin uygulamada esnetilmesi, Hırvatistan kararından sonra yerleşik hâle gelen ve davalı devlete geniş bir savunma alanı tanıyan katı yorumu zayıflatmıştır. Bundan böyle davalı devletin, olaylara ilişkin herhangi bir alternatif açıklamanın varlığını göstermesi yeterli olmayacak; bu açıklamanın delillerin bütününü makul biçimde karşılayıp karşılamadığı sorgulanacaktır. İkinci olarak, terörle mücadele ve meşru müdafaa savunmasının soykırım iddiası karşısında kendiliğinden belirleyici olmadığı kabul edilmiştir. Güney Afrika Cumhurbaşkanlığı'nın vurguladığı üzere meşru müdafaa soykırıma karşı bir savunma değildir (Güney Afrika Cumhurbaşkanlığı, 2026). Üçüncü olarak, BM olgu tespit mekanizmalarının bulgularına geniş delil değeri tanınması, İsrail'in bu raporları taraflı oldukları gerekçesiyle dışlama stratejisini güçleştirmektedir (Bob, 2026; Milanović, 2026). Dördüncü olarak, ölçek eşiği bakımından toplam nüfusa oranla görece sınırlı bir öldürme oranının yeterli görülmesi ve ciddi bedensel veya zihinsel zarar ile konut tahribatının kapsamlı biçimde değerlendirilmesi, Gazze'deki kayıp ve yıkım tablosunun hukuki ağırlığını artırmaktadır (Bob, 2026).

Devlet sorumluluğu açısından en önemli sonuç ise şudur: Myanmar emsali, İsrail'deki olası hükümet değişikliğinin Lahey'deki pozisyonu hafifletmeyeceğini, aksine yeni hükümetin önceki dönemin savunma stratejisini mi sürdüreceği yoksa geçici tedbirlere uyum, bağımsız soruşturmalar ve insani erişim gibi alanlarda somut adımlar mı atacağı sorusunu ön plana çıkaracağını göstermektedir. Davanın 2029'a uzanan takvimi, yeni bir hükümetin sorumluluğun sonuçlarını sınırlandırmaya yönelik somut tedbirler alması için zaman tanımakla birlikte, bu tedbirler geçmiş fiillerin hukuki nitelendirmesini değiştirmeyecektir.

8. Giderim Yükümlülüğü: Siyasi Değişimin Ötesinde Hukuki Devamlılık

ARSIWA'nın 31. maddesi, uluslararası hukuka aykırı fiilin neden olduğu zararın tam olarak giderilmesini öngörür. 34–37. maddelerde giderim yöntemleri sırasıyla eski hâle iade (restitution), tazminat (compensation) ve tatmin (satisfaction) olarak düzenlenmiştir (UHK, 2001, md. 31, 34–37). Bu yöntemlerin uygulanması, her bir zarar kalemi için fiil, zarar ve gerekli nedensellik bağının ortaya konulmasını gerektirir. Bu nedenle herhangi bir parasal tazminat tutarı, somut zarar ve ispat değerlendirmesi yapılmadan hukuken belirlenemez.

Myanmar kararı, soykırım bağlamında giderimin nasıl somutlaştırılabileceğine ilişkin ilk yargısal modeli sunmaktadır. Divan, Myanmar'a devam eden ihlalleri, özellikle uygulama mevzuatını çıkarmama ve soykırımı soruşturup cezalandırmama ihlallerini durdurmasını ve tekrar edilmeme güvencesi vermesini emretmiştir. Bunun yanında Myanmar'ın bir eski hâle iade ve tazminat programı oluşturması ve iki yıl içinde aldığı tedbirler hakkında Divana rapor sunması öngörülmüştür (HRW, 2026; Milanović, 2026). Eski hâle iade, Rohingyaların güvenli, gönüllü ve onurlu biçimde geri dönüşünün kolaylaştırılmasını ve ayrılmış ailelerin yeniden birleştirilmesini kapsamakta; iadenin maddi olarak imkânsız olduğu hâllerde tazminat ödenmesi gerekmektedir. Belirli tedbirler ve tutarlar ilerideki yargılamalarda belirlenecektir (Haque, 2026; HRW, 2026). Bu model, ARSIWA'nın 30 ve 31. maddelerindeki durdurma, tekrar etmeme ve tam giderim yükümlülüklerinin soykırım bağlamındaki ilk somut uygulamasıdır.

Filistin meselesinde giderim tartışması üç düzeyde ortaya çıkmaktadır.

- Birinci düzey, hukuka aykırı durumun ortadan kaldırılması ve mümkün olan yerlerde eski hâle iadedir.
- İkinci düzey, iadenin mümkün olmadığı veya zararı bütünüyle gidermediği durumlarda tazminattır.
- Üçüncü düzey ise ihlalin tanınması, uygun özür veya diğer tatmin biçimleri ile tekrar edilmeme güvenceleridir.

UAD'nin 2024 danışma görüşü, özellikle hukuka aykırı varlığın sona erdirilmesi ve bu varlığın yol açtığı zararların giderilmesi yükümlülüğünü açıkça belirtmiştir (UAD, 2024d, para. 269–272). Güney Afrika–İsrail davasında soykırım iddiası kabul edilirse, Myanmar kararındaki geri dönüş odaklı iade modeli, Sarı Hat'ın gerisine sıkıştırılmış ve neredeyse tamamı yerinden edilmiş Gazze nüfusu bakımından özellikle önem kazanacaktır.

Buradan çıkan sonuç, yeni hükümetin siyasi söylem değişikliğinin tek başına giderim yerine geçmeyeceğidir. Hukuki sorumluluğun sonuçları, uygulanabilir somut tedbirlerin alınmasını gerektirir. Bununla birlikte giderimin kapsamı, farklı ihlallerin ve zarar türlerinin delillendirilmesi, hak sahiplerinin belirlenmesi ve uygulanabilir usullerin oluşturulması gibi zor sorunlar içerir. Yeni hükümetin yetkisi, geçmiş fiilleri hukuken yok saymak değil bu sorunlara hukuk içinde çözüm üretmektir.

9. Devlet Sorumluluğu ile Netanyahu'nun Bireysel Ceza Sorumluluğunun Ayrılması

Devlet sorumluluğu ile uluslararası ceza sorumluluğu birbirine yakın maddi olaylardan kaynaklanabilse de farklı muhataplara, usullere ve ispat kurallarına sahiptir. Roma Statüsü'nün 25(4). Maddesi bireysel ceza sorumluluğunun devletin uluslararası hukuk kapsamındaki sorumluluğunu etkilemediğini; ARSIWA'nın 58. maddesi ise devlet sorumluluğuna ilişkin kuralların kişilerin bireysel sorumluluğu bakımından saklı olduğunu belirtir (Roma Statüsü, 1998, md. 25(4); UHK, 2001, md. 58). Myanmar kararı da bir devlet sorumluluğu kararıdır; Divan bireylerin cezai sorumluluğu hakkında hüküm kurmamış, ancak Myanmar'ın soykırımı soruşturma ve cezalandırma yükümlülüğünü ihlal ettiğini tespit etmiştir (Haque, 2026).

UCM Ön Yargılama Dairesi 21 Kasım 2024 tarihinde Benjamin Netanyahu ve eski Savunma Bakanı Yoav Gallant hakkında savaş suçları ve insanlığa karşı suçlara ilişkin yakalama kararları çıkarmıştır. Bu aşama, belirli suçların işlendiğine inanmak için makul gerekçelerin bulunduğu yönünde yargısal bir değerlendirmedir (UCM, 2024). UCM'nin güncel sanık kayıtlarında her iki kişi de yakalanmamış görünmektedir (UCM, 2026).

Roma Statüsü'nün 27. maddesi, resmî sıfatın UCM önündeki bireysel ceza sorumluluğunu kendiliğinden ortadan kaldırmadığını düzenler. 58(4). Maddeye göre yakalama kararı, Mahkeme aksine karar vermedikçe yürürlükte kalır (Roma Statüsü, 1998, md. 27, 58(4)). Bu nedenle Netanyahu'nun başbakanlıktan ayrılması, hakkındaki yakalama kararının otomatik olarak kaldırılması sonucunu doğurmaz.

Myanmar kararında soruşturma ve cezalandırma yükümlülüğünün ihlalinin ayrı bir sorumluluk sebebi olarak tespit edilmesi, bu tür soruşturmaların yalnızca UCM bakımından değil, Soykırım Sözleşmesi'nin VI. maddesi bakımından da devletin kendi yükümlülüğü olduğunu hatırlatmaktadır. Devlet sorumluluğunun giderimi ile bireysel suç isnadının yargılanması bu nedenle birbirinin yerine geçmez.

10. Üçüncü Devletlerin Yükümlülükleri ve Kolektif Sorumluluk Boyutu

İsrail'de olası hükümet değişikliğinin etkileri yalnızca iki taraflı ilişkilerle sınırlı değildir. ARSIWA'nın 40–41. maddeleri, uluslararası hukukun emredici normlarından doğan yükümlülüklerin ağır ihlallerinde diğer devletlerin hukuka uygun araçlarla ihlali sona erdirmek için iş birliği yapmasını, oluşan hukuka aykırı durumu meşru kabul etmemesini ve bu durumun sürdürülmesine yardım etmemesini öngörür. 48. madde ise belirli kolektif yükümlülük ihlallerinde doğrudan zarar görmeyen devletlerin de sorumluluğu ileri sürebilmesine ilişkin kuralları içerir (UHK, 2001, md. 40–41, 48; Tams, 2005). Gambiya'nın, Rohingyalarla doğrudan bir bağı bulunmamasına rağmen Sözleşme'den doğan erga omnes partes yükümlülüklere dayanarak dava açabilmesi ve on bir devletin davaya müdahil olması, bu kolektif boyutun yargısal düzlemdeki en somut örneğidir (UAD, 2022). Güney Afrika'nın İsrail aleyhine açtığı dava da aynı hukuki temele dayanmaktadır.

UAD, 2024 danışma görüşünde diğer devletlerin İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki hukuka aykırı varlığından kaynaklanan durumu meşru kabul etmeme ve bu durumun sürdürülmesine yardım etmeme yükümlülüklerini özellikle vurgulamıştır (UAD, 2024d, para. 273–279). Böylece uluslararası hukuki değerlendirme, yalnızca İsrail'in iç siyasal dönüşümünü değil, diğer devletlerin kendi davranışlarını da kapsamaktadır.

Soykırımı önleme yükümlülüğü bu bağlamda ayrıca önem taşır. Divan, Bosna-Hersek kararında bu yükümlülüğün bir sonuç değil davranış yükümlülüğü olduğunu; devletin, soykırım işlenmesi yönünde ciddi bir risk bulunduğunu öğrendiği veya normal koşullarda öğrenmesi gerektiği anda harekete geçme ödevinin doğduğunu ve bu ödevin kapsamının ilgili devletin olaylar üzerindeki etkileme kapasitesine göre belirlendiğini kabul etmiştir (UAD, 2007, para. 430–431). Divanın Myanmar'da soykırım tespitine ulaşması ve BM Soruşturma Komisyonunun Gazze'ye ilişkin bulguları, üçüncü devletler bakımından "ciddi risk" bilgisinin varlığı tartışmasını güçlendirmektedir.

Bu tablo, bir iktidar değişikliğinin üçüncü devletleri kendiliğinden mevcut yükümlülüklerinden kurtarmayacağını göstermektedir. Hukuka aykırı durumun nesnel olarak sürüp sürmediği, bu devletlerin yükümlülüklerinin uygulanmasında asıl belirleyici ölçüttür.

11. Sonuç

İsrail'de Ekim 2026 seçimleriyle görünür hâle gelen siyasal belirsizlik, Filistin meselesinin uluslararası sorumluluk hukuku bakımından yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Ancak değerlendirmeye siyasal iktidarların değişebilirliği değil devletin uluslararası hukuk kişiliğinin sürekliliği yön vermelidir. ARSIWA'nın 1, 2, 4 ve 7.

maddeleri ışığında, devlet organlarının resmî sıfatla gerçekleştirdikleri uluslararası hukuka aykırı fiillerin devlete isnadı, organları oluşturan kişilerin görevden ayrılmasıyla ortadan kalkmaz.

UAD'nin 19 Kasım 2026 tarihli Gambiya–Myanmar kararı, bu ilkeyi tarihsel bir örnekle teyit etmiştir. **Divan, kuruluşundan bu yana ilk kez bir devletin soykırım işlediğine hükmetmiş; fiillerin işlendiği dönemden sonra yaşanan askerî darbeye rağmen sorumluluğu Myanmar devletine yöneltmiştir.** Karar, soykırım kastının ispatında "tek makul çıkarım" testini resmen korumakla birlikte bu testi genel bağlam, seçici hedefleme, grubun temellerine yönelik saldırılar, ölçek ve sistematiklik üzerinden daha esnek biçimde uygulamış; terörle mücadele, yerinden etme ve toplu cezalandırma gibi alternatif açıklamaları uygulanan yöntemlerin niteliği gerekçesiyle dışlamış ve BM olgu tespit mekanizmalarının bulgularına önemli bir delil değeri tanımıştır.

Bu unsurlar, Güney Afrika–İsrail davası bakımından güçlü bir emsal potansiyeli taşımaktadır. Gazze'de 2,1 milyon kişinin Sarı Hat'ın gerisindeki 128 kilometrekarelik alana sıkıştırılması, yaygın tahribat ve yerinden edilme, üst düzey yetkililerin beyanları ile BM Soruşturma Komisyonu, BM Özel Raportörü ve Uluslararası Soykırım Araştırmacıları Derneği'nin soykırım tespitleri, Myanmar kararında kullanılan ölçütlerle birlikte değerlendirildiğinde İsrail'in durumunu netleştirmektedir.

UAD'nin 2024 danışma görüşünde İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki devam eden varlığının hukuka aykırılığına ilişkin tespiti, sorumluluğun zamansal boyutunu somutlaştırmaktadır. ARSIWA'nın 14 ve 30. maddeleri gereğince devam eden hukuka aykırı durumlar sona erdirilmeli; 31 ve devamı maddeler uyarınca ortaya çıkan zararlar giderilmelidir. Myanmar kararındaki iade ve tazminat programı ile Divana raporlama yükümlülüğü, giderimin soykırım bağlamında nasıl somutlaştırılabileceğini göstermektedir. UAD'nin 2025 danışma görüşünde açıklanan insani yükümlülükler de hükümetin kimliğinden bağımsız biçimde varlığını sürdürür.

Sonuç olarak hükümet değişikliği devletin sorumluluğunu sona erdirmez; hukuka aykırı fiillerin durdurulması ve sorumluluğun sonuçlarının yerine getirilmesi açısından yeni bir sorumluluk icrası dönemi başlatabilir. Güney Afrika–İsrail davasında esas hakkındaki kararın büyük olasılıkla bugünkünden farklı bir İsrail hükümeti döneminde verilecek olması, Myanmar emsalinin bu boyutunu daha da belirgin kılmaktadır. Bu nedenle İsrail'de kurulacak herhangi bir hükümetin hukuki konumu, önceki yönetimin siyasal mirasını benimseyip benimsememesinden ziyade, mevcut uluslararası yükümlülükler karşısında aldığı ve uyguladığı tedbirlerle değerlendirilecektir. Hükümetlerin değişmesi, uluslararası sorumluluk hukukunun temel ilkesini değiştirmez: Devletin hukuki devamlılığı, hesap verebilirliğin de devamlılığıdır.

Kaynakça

Al Jazeera. (2020, 14 Ocak). *ICJ to rule on emergency measures in Myanmar genocide case*. https://www.aljazeera.com/news/2020/1/14/icj-to-rule-on-emergency-measures-in-myanmar-genocide-case

Al Jazeera. (2026a, 7 Kasım). *Israel's president picks Eisenkot over Netanyahu to form next government*. https://www.aljazeera.com/news/2026/11/7/israels-president-picks-eisenkot-over-netanyahu-to-form-next-government

Al Jazeera. (2026b, 15 Kasım). *Can Netanyahu and Eisenkot form a 'unity' government in Israel?* https://www.aljazeera.com/news/2026/11/15/can-netanyahu-and-eisenkot-form-a-unity-government-in-israel

Al Jazeera. (2026c, 19 Kasım). *'Displacement by design': Trump's Gaza peace plan a failure, aid groups say*. https://www.aljazeera.com/news/2026/11/19/displacement-by-design-trumps-gaza-peace-plan-a-failure-aid-groups-say

Albanese, F. (2024, Mart). *Anatomy of a genocide: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (A/HRC/55/73). BM İnsan Hakları Konseyi.

BM Haber Merkezi. (2026, Eylül). *'Where do we go?': How Israel's 'yellow line' is closing in on Palestinians*. https://news.un.org/en/story/2026/09/1168320

BM İşgal Altındaki Filistin Toprakları, Doğu Kudüs Dâhil ve İsrail Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu [BM Soruşturma Komisyonu]. (2025, 16 Eylül). *Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (A/HRC/60/CRP.3); basın bülteni: *Israel has committed genocide in the Gaza Strip, UN Commission finds*. https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-has-committed-genocide-gaza-strip-un-commission-finds

Bob, Y. J. (2026, 19 Kasım). ICJ Myanmar ruling could undermine Israel's defense against Gaza genocide charges – analysis. *The Jerusalem Post*. https://www.jpost.com/international/article-915465

Congressional Research Service. (2026, 30 Ekim). *Israel: 2026 elections and government formation* (IN12751). https://www.everycrsreport.com/reports/IN12751.html

Crawford, J. (2013). *State responsibility: The general part*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139033060

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi. (1949, 12 Ağustos). *Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*. https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949

Güney Afrika. (2023, 29 Aralık). *Application instituting proceedings and request for the indication of provisional measures* (South Africa v. Israel). https://www.icj-cij.org/case/192

Güney Afrika Cumhurbaşkanlığı. (2026, 2 Haziran). *Presidency notes ICJ Order on South Africa and Israel case*. https://www.gov.za/news/media-statements/presidency-notes-icj-order-south-africa-and-israel-case-02-jun-2026

Haque, A. A. (2026, 19 Kasım). The International Court of Justice finds that Myanmar committed genocide against the Rohingya: A preliminary analysis. *Just Security*. https://www.justsecurity.org/165228/icj-judgment-gambia-myanmar-genocide/

Human Rights Watch [HRW]. (2026, 19 Kasım). *World court finds Myanmar committed Rohingya genocide*. https://www.hrw.org/news/2026/11/19/world-court-finds-myanmar-committed-rohingya-genocide

Independent Investigative Mechanism for Myanmar [IIMM]. (t.y.). *ICJ – The Gambia v. Myanmar*. https://iimm.un.org/node/119

International Association of Genocide Scholars [IAGS]. (2025, 31 Ağustos). *Resolution on the situation in Gaza*. https://genocidescholars.org

Milanović, M. (2006). State responsibility for genocide. *European Journal of International Law, 17*(3), 553–604. https://doi.org/10.1093/ejil/chl019

Milanović, M. (2026, 19 Kasım). Gambia v. Myanmar: The bottom line. *EJIL: Talk!* https://www.ejiltalk.org/gambia-v-myanmar-the-bottom-line/

Roma Statüsü. (1998, 17 Temmuz). *Rome Statute of the International Criminal Court*. https://www.icc-cpi.int/publications/core-legal-texts/rome-statute-international-criminal-court

Soykırım Sözleşmesi. (1948, 9 Aralık). *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide-convention.shtml

Tams, C. J. (2005). *Enforcing obligations erga omnes in international law*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511494116

UAD Statüsü. (1945, 26 Haziran). *Statute of the International Court of Justice*. https://www.icj-cij.org/statute

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2007, 26 Şubat). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, judgment, I.C.J. Reports 2007, s. 43. https://www.icj-cij.org/case/91

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2015, 3 Şubat). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, judgment, I.C.J. Reports 2015, s. 3. https://www.icj-cij.org/case/118

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2022, 22 Temmuz). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, preliminary objections, judgment. https://www.icj-cij.org/case/178

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2024a, 26 Ocak). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, order on provisional measures. https://www.icj-cij.org/case/192

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2024b, 28 Mart). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, order on the request for the modification of provisional measures. https://www.icj-cij.org/case/192

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2024c, 24 Mayıs). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, order on the modification of provisional measures. https://www.icj-cij.org/case/192

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2024d, 19 Temmuz). *Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, advisory opinion. https://www.icj-cij.org/case/186

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2025, 22 Ekim). *Obligations of Israel in relation to the presence and activities of the United Nations, other international organizations and third states in and in relation to the Occupied Palestinian Territory*, advisory opinion. https://www.icj-cij.org/case/196

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2026a, 21 Mayıs). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, order fixing time-limits for the reply and rejoinder. https://www.icj-cij.org/case/192

Uluslararası Adalet Divanı [UAD]. (2026b, 19 Kasım). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar: 11 States intervening)*, judgment on the merits (Basın bülteni 2026/30). https://www.icj-cij.org/case/178

Uluslararası Ceza Mahkemesi [UCM]. (2024, 21 Kasım). *Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant*. https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges

Uluslararası Ceza Mahkemesi [UCM]. (2026). *Defendants: Situation in the State of Palestine* [Güncel sanık kayıtları; erişim: 21 Kasım 2026]. https://www.icc-cpi.int/defendants

Uluslararası Hukuk Komisyonu [UHK]. (2001). *Draft articles on responsibility of states for internationally wrongful acts, with commentaries* (A/56/10). Birleşmiş Milletler. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf